

Пукошине у памћењу

Марко Уршич, **Razpoke**, Младинска књига, Љубљана, 1985.

Наративни свет романа **Razpoke**, (Распуклине) остварује се у сплету претходних димензија, уједно имагинарних и симболичких: минуло, будућности, призивање прошлости, „сјећање на далеку будућност која се збила у давној прошлости“. Од аутора филозофског есеја **Ениветок** (Заложба Обзорја, Марибор, 1981.) могло се очекивати филозофски роман. Сјећање, међутим, није нешто само по себи разумљиво: оно је варљиво, нуди различите приче, слиједи више токова много пута прекиданих и не припада увијек онима којих би требало да се тиче — може да нам дође као туђе, као извањско. Основна је перверзија функционирања негативно утопијског града у роману брисање индивидуалног и колективног памћења којему одговара просторна манипулација. Замрачени су читави дијелови прошлости, мрачним дјеловањем Власти, цијела подручја заобиђена углавном лукавством подземне жељезнице која оријентирани простор града своди на иреални и несавладиву димензију — као једину. Нуди се и цјелина времена у некој врсти трајне али неосвијештене и разломљене садашњости — шта чинити са тим различитим димензијама уједно? Цјелина, па нити цјелина

времена, није прихватљива, није савладива, и није истинита. Човјек у њој тражи распуклине, тражи свој почетак и крај, бори се за минимум идентитета који у вјечном трајању није могућ. Пукошине се јављају као ране и као обећање и опомена да заборављање „никад није окончано“. С једне стране чежња и тежња за тотализирајућом цјелином: њој на супрот пак, отпор, тежња појединца да преживи, али отпор у индивидуацији, у успостављању разлике, у пристајању на пукошине. И покушај, али увијек у нечему промашен, измицања идологији или метафизичкој димензији.

На насловној страни књиге, нимало узалуд, приказана је М. С. Eschrogeva графика „Тетраедрални планетоид“ која показује „град“ на први поглед у двије основне протудимензије, а потом у четири, — но потенцијално и у више њих (евентуално, безброј), на једној сферичкој бази. Уршичевим градом — царством, у којем живи његов јунак Јон (према накнадној анализи аутора, носилац расцјепца између ја и он), а наметнувши савршену аутоцензуру — управља Господар без лица. Кретање по граду и обилазак мјеста — моћи регулирано је компјутеризираним системом семафора које сви поштују: да би ушао у своју кућу или установу, појединац се својим бројем представља екрану који има могућност да га припусти или одбије. Сви поштују тај се-

мафор. Сукоба нема док све иде глатко (иако нема контроле: могло би се проћи и на црвено свјетло), али поредак се ремети када семафор први пут одговори црвеним. Ланчаном реакцијом, више се ни на шта не може стићи, ред се не може одржати, назире се пукошине у систему, јављају се одсјечци неког другог сјећања, готово као да се ради о туђем животу враћају нам се фрагменти нашег, заборављеног. У трен ока, као у оној другој Eschrogevoј графици, „Ред и каос“, гдје се у кристалу огледа — и — организира околни неред разбацаних предмета, у Поретку, Држави, Ауторитету, Влади, назире се — њихова супротност, њихов расап. Показује се неочекивано да „Господар“ није средиште ничега, нити врхунац самосвијести, да господар себе не зна као господар, да је он функција и пројекција других и, уосталом, да је зананственик а не политичар, да тај који „игра његову улогу“ живи скромно и не слутећи шта се у његово име збива. У његово име, претварајући његов креативни неред у ригидну схему, управља мрачна сила персоналифициране власти. Ред је тамо гдје би се очекивао неред, и обратно. (Па ипак, није ли ова слика злоупотребе власти предједнострани и предједноставна за Маркову намисао, поготово обзиром на микро и макрокосмички расап што слиједи?) У строгој се логици тако као у Hallerlich, због нелагоде коју оставља немогућност ситуирања времена у

„друкчије“ логике, као и недостатак сваке логике. Без обзира са које стране гледали — из цјелине или из пукотина — не можемо избјећи основну фигуру како живота тако и мишљења, а то је извјесна аутореференцијалност и уједно инхерентна парадоксалност. Другим ријечима: опћа несводивост.

Марко Уршич је филозоф, логичар, а и писац. Код њега се ове различите димензије сретно допуњују. Међу филозофима он припада у оне који сумњају у могућност мета-дискурса и коначног објашњења и одбацује препотенцију чисте идејне апстракције. Међу логичарима, он је заиграни естетичар умјесто сухопарног теоретичара. Међу писцима, он је сачувао сву своју филозофску упитност и умιο да је књижевно уобличи. Негдје је на мноштвеним раскршћима и заплетима насталим из трагова Heideggera, индијске филозофије и Кафке, савремене беспрограматичности и оданости другим (могућним? фантастичним?) токовима повијести. Модел ових посљедњих за Марка су оријенталне традиције као и за многе писце приближно његове генерације. Ипак, из других подручја његовог рада (филозофије и логике, којима се бави) знамо да се не ради о пукој помодности већ о подручју које познаје.

Razpoke се у први мах читају као нешто злослутно необично, unheimlich, због нелагоде коју оставља немогућност ситуирања времена у

којем се приповијест збива. Почине потом Јоново страдање (у којем се препознајемо) и неприлике са влашћу, и тада нам јунак постаје ближи, поготово када схватимо да је жртва властитог необјашњивог заборављања колико и вањских околности. Ситуација је другачија него у Otwelllovoј 1984., управо зато што грађевина није савршена, има пукотине, немам је прилагодљива, слична човјеку, амбивалентна као и живот сам, стоголава аждаја. На видику је и побуна, отпор се јавља децентрализовано са свих страна и аутор одбија да га организира, и поред мириса оријента и вјерске секте који му нејасно приписује. Прича мора бити неконклузивна, већ унапријед знамо: никакве појке из ње није могуће извући, јер није могућа никаква генерализација. Господар, коначно, није заправо имао никакво средишње мјесто. Свијет је и плуридимензионалан и мулти-центричан, оно што је једноме непојмљива величина другоме је ситније од зрна прашине. Јон неколико пута мијења идентитет током романа, преносећи из једног свог живота у други тек танану нит несигурне, арбитрарне везе. Оно што је било мајушина пукотина постаје све већи зијез, раствара се даље, у њему су цијели свијетови, Јон постаје мањи од мајмајушнице бубице сјећање на пукотине, па што оне подсјећају, и јесу ли нећ јучер биле на овом зиду?

Рада Ивковић